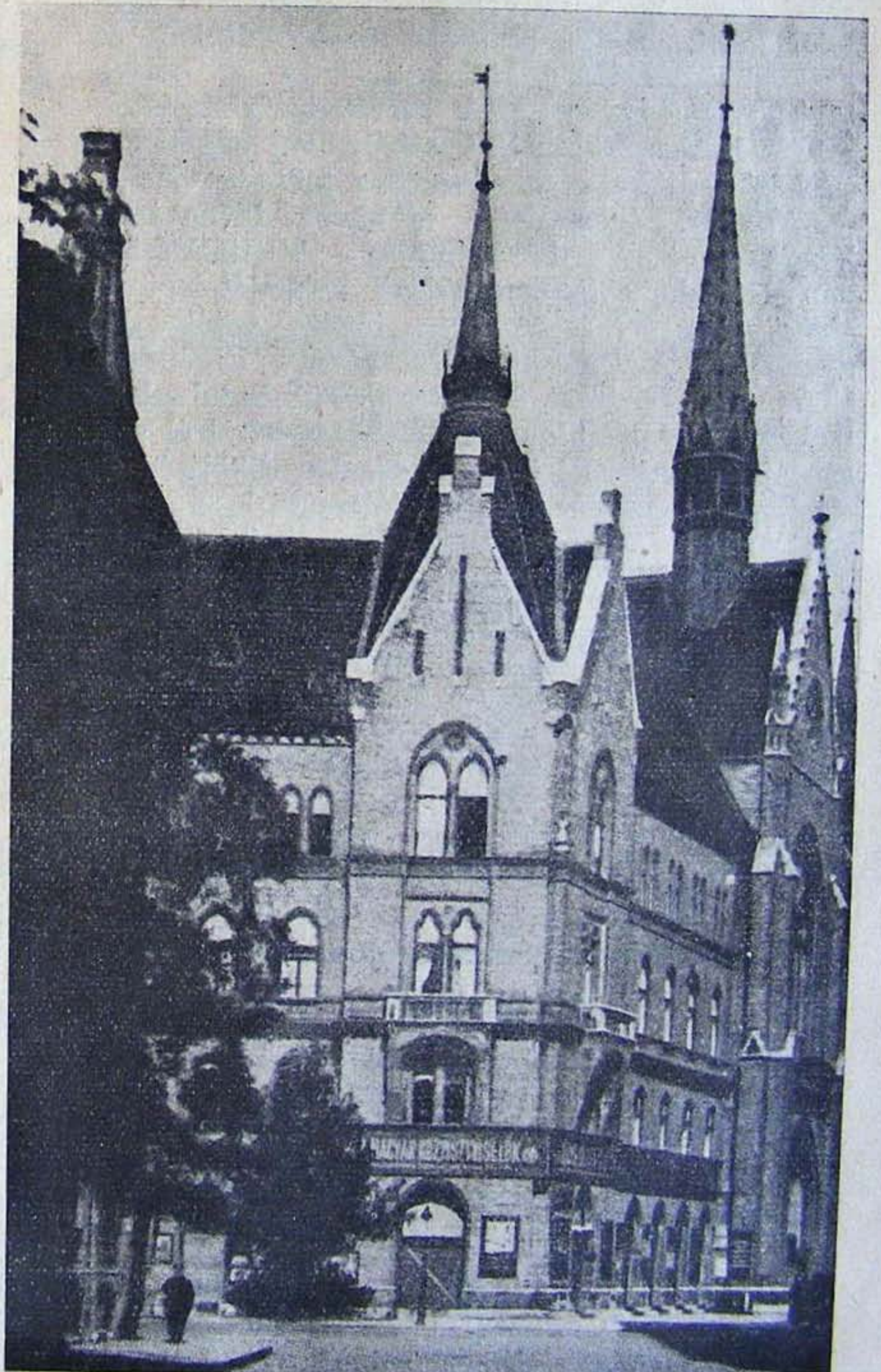

UNITÁRIUS ÉRTESÍTŐ

Alapította: Józán Miklós

A budapesti unitárius
templom

(ifj Józán Miklós presbiter felv.)

XVIII. évfolyam 8. szám.
Budapest, 1939. aug. hó.

Az egyházi tisztség kötelez.

A vezéreikk ismerteti azokat a fontosabb kérdéseket, melyek a jelen esztendőben egyházi életünk homlokterében állanak. Szükségét látom annak, hogy ezeket a nagy feladatokat ne egyesek, hanem egyházi életünk minden felelős hordozója egyformán ismerje, s azok megoldásában részt is vegyen.

E célt hatásosan szolgálná az, ha az egyházi tanácsosok és presbiterok a formális üléseken kívül azokat megelőzően több alkalommal is összejönnének azok megvitatására, a helyes megoldási módok megkeresésére. Így az esztendő folyamán többször is egybe kívánjuk hívni presbiterainkat és egyházi tanácsosainkat, remélve, hogy ezáltal jó szolgálatot teszünk egyházunknak, munkálva annak jövődjét.

Az őszi presbiteri és Igazgató Tanácsi gyűléseket előzze meg egy baráti értekezlet, ahol egyfelől megismerjük aktuális problémáinkat, és azoknak ismeretében kialakulhat az a helyes közös vélemény, melyre a sorsdöntő tanácskozások és határozathozatalok alkalmával egyetemes egyházi érdekből elengedhetetlen szükség van.

Az első értekezletre alkalmas időpontnak látszik szeptember hó 8. napja, — hivatali szünnap — és helyéül, magyarkúti nyaralótelepünk, ahová a megépült új úton társas autóbusszon gyorsan és jutányosan eljuthatunk. Elképzelésünk szerint reggel 8—9 óra körül indulunk a Koháry-utcai templom elől és Magyarkútról délután 3—4 órakor térünk vissza. Az utiköltség és ebéd együttes költsége kb. 3—4 pengő lesz.

Egyházi tanácsos és presbiter atyánkfiai augusztus hó végén levélben is értesítést nyernek a szeptember 8-i értekezlet részleteiről.

E gondolatokkal csak azt a célt kívántam szolgálni, hogy minden presbiter és egyházi tanácsos szakítson időt arra, hogy egyházi életünk sorsdöntő kérdéseit tárgyaló megbeszéléseken lelkiismerete paranesszavára és egyházi tisztségének tartozó kötelezettségére gondolva, minden más dolgát félretéve valóban részt is vegyen.

Kelemen Béla.

KECSKEMÉT.

Kecskeméti és környéki szórványunk életében kedves és említésre méltó események történtek a f. évi június 11-iki évzáró istentisztelet alkalmával. A szülők és hívek nagy érdeklődése mellett 10 tanuló tett hittanvizsgát igen szép eredménnyel. Ezalkalommal is Rédiger Károly egyháztanácsos elnökölt, a lelkészi szolgálatot Dr. Csiki Gábor vezető-lelkész látta el. Ünnepléses keretek között a templomban konfirmált 3 növendékünk, akiknek a szórvány a „Hiszek egy Istenben“ című Dr. Cs.

G-féle könyvet ajándékozta. Az istentisztelet keretében avatták fel a Szakács Ödönné n. Rédiger Ilona által ajándékozott értékes úrasztali kanecst és a Medgyesi Istvánné által ajándékozott asztalterítőt. Ezáltal a szórvány úrasztali készlete teljes lett. Urvacsorát 29-en vettek és 23.40 P perselypénz gyűlt össze. Más felekezetiiek is nagyszámban vettek részt. Ezalkalommal tartotta esküvőjét Hidegh László afia Bagó Erzsébettel. A szokásos tanévzáró közebéden 36-an vettek részt. Itt szokás szerint vendégül látta a szórvány a konfirmáltakat és Szarka Jenő evangélikus kántort kedves családjával, aki önzetlen szeretettel és nagy művészettel látta el a kántori teendőket ez évben is. Ugyancsak vendégül látta a szórvány a fiatal párt és Radó Botond afiát feleségével, utóbbit az alkalmából, hogy csak azelőtt pár nappal, mint százszázalékos és nagyzeüst vit. éremmel kitüntetett hadirokkant tért haza a Felvidékről. Mindkét házaspárt melegen ünnepelték, miután Hidegh afia is önként ott volt a „rongyos gárdában“. Az ebéd keretében Ferenczy István afia 20 pengőt ajánlott fel a szórvány céljaira. Öszinte, közvetlen, szeretetteljes jó hangulatban maradt együtt a társaság a vonatok indulásáig, illetve a késő esti órákig.

KÜLFÖLD

A SVÁJCI ARCEGNOBAN a Zwingli Bund táborhelyén aug. 7—12. napjain megtartott konferencián ifjúságunk népes küldöttséggel képviseltette magát. A Brassai Egyesület kiküldöttei László Domokos tanító, presbiterünk, Berői Mária és Bardócz Pál, a legfiatalabb nemzedéket pedig vitéz Nyiredy Szabolcs és Rónai Mária képviselték. Lapunk legközelebbi számában beszámolót közlünk.

UTRECHTBEN gyűlésezett az unitárius világszövetség elnöki tanácsa, mely döntött a jövő évi budapesti kongresszus megrendezése tárgyában. A gyűlésen Józán Miklós püspöki vikárius képviselőjében dr. Csiki Gábor lelkész vett részt. Igazgató Tanácsunk legközelebbi gyűlése foglalkozni a kongresszus előkészítésének részleteivel.

LEVENSLUST e. holland ifjúsági mozgalmi lapban Vorster Jeltje cikket írt, melyben az erdélyi és a magyarországi unitárius ifjúsági mozgalmat ismerteti. A cikkel együtt jól sikerült fényképet is közöl magyarkúti nyaralótelepünkről.

A TANÉVNYITÓ Istentiszteletet szeptember hó 3-án d. u. 4 órakor tartjuk a Koháry-utcai templomban, melyre tanuló ifjúságunkat szülőikkel együtt szeretettel meghívjuk. A szolgálatot Pethő István vallásitanító lelkész látja el.

RÁDIÓ közvetíti Istentiszteleteinket a Koháry-utcai templomból d. e. 9 órai kezdettel. Augusztus 27-én a szolgálatot végzi: Józán Miklós püspöki vikárius. Szeptember 10-én: dr. Csiki Gábor missziói lelkész szolgál.

Esztendienkor

A mi kis világunkban egy éven belül nem egy fontos eseményre van kilátás. Illő tehát, hogy már most foglalkozzunk azokkal. Vegyük hát rendre.

Elsősorban is itt van az Isten háza. A mi templomcskánk, amelyben ide s tova ötven éve hirdetjük a krisztusi igazságot a magunk módja szerint. Tanításunk központja a szív, de amellett a józan észnek is megillető helyet adunk, hogy annál inkább ragaszkodhassunk ahhoz, amit amannak a melege és emennek a világa útján megismertünk és teljes mértékben magunkévá tettünk.

Az egyes papi nemzedékek egymás után kitartottak az erdélyi szent hagyományok őrzésében, mert meg voltak és meg vannak győződve arról, hogy hitünk és hazafiságunk közös forrásból meríti a maga tápláló erejét. Magyar és unitárius, unitárius és magyar rokonságok az ünnepi áradásban és a mindennapi gyakorlatban egyaránt.

Ebben a szellemben óhajtjuk megünnepelni a jövő 1940-ik év folyamán a templom ötvenéves jubileumát. A legkevesebb, amit tehetünk, az, hogy az alkalomhoz mért ünnepi köntöst adjuk rája s megörökítsük benne a székely-magyar Hősök soha el nem múló emlékét. A kiküldött bizottság már most hozzá fog az ügyek előkészítéséhez; de mindnyájunknak lelkileg is fel kell készülnünk a kiváló alkalomra, hogy az apostol szerint mindenek szépen és ékes renddel menjenek végbe a mi egy igaz élő Istenünk dicsőségére.

Ez a megújított templom várja tanúságtételre ugyancsak *esztendienkor* azt a Nemzetközi Vallásos Kongresszust, amelynek tagjai rendszerint a világszerte ismert unitárius táborból szoktak a Mester zászlaja köré seregleni. Legalább 250—300 résztvevőre számítottunk a nyugati államokból s bizonyára erdélyi testvéreink is — D. V. — (ha Isten is úgy akarja) szívesen fognak csatlakozni a pünkösdi lélek vígasztalása mellett.

Aug. 13—18. napjain a nyári időszakban is hozza meg mindenki a maga áldozatát, hogy a tartandó magas színvonalú előadásoknak és tudós fejtegetéseknek legyen mindig kellő számú megértő közönsége.

Budapest népe kitüntetésnek veheti, hogy ez a Kongresszus is székhelyül a mi gyönyörű fővárosunkat választotta ki. Tanuljunk minél többen nyelveket, hogy kedves Vendégeitüknek segítségükre lehessünk a hagyományos magyar vendégszeretettel.

A Kongresszus elnöke dr. L. C. Cornish lesz, akit sokan ismerünk s erdélyi missziója révén mindnyájan a szívünkbe zárunk. S fogadjuk ilyen értelemben az egész gyülekezetet.

A harmadik eseményt se hallgathatom el. Esztendienkor kerül tető alá az az Alkotmány-

tervezet, amelynek előkészítésén az Igazgató Tanács tagjai — erdélyi testvéreinkkel egyetértve — egy idő óta nagy buzgalommal fáradoztak. Ennek előfeltétele a magas Kormányzói engedély, éppen a napokban jött meg a kultuskormány útján. Az engedély az egyházi törvényalkotásra f. évi augusztus 1-től 1940. augusztus 1-ig tart. Ez alatt az idő alatt ugyan sok minden történhetik; de annyi szent, hogy a Csonkaország maradék híveinek joguk van a megfelelő határok között a külön szervezkedésre.

E nélkül a nagy világ szemében vagyunk is, nem is. Jogállásunkat tehát mindenképpen tisztáznunk kell. Még az úgynevezett protestáns közösség is alig vesz tudomást rólunk; legfeljebb az egyháztársadalmi mozgalmak terén, ahol a dogmai tekintetek háttérbe szorulnak.

Adatik tudtára mindenkinek, akiket illet, hogy az új Szervezet titulusai iránt itt közöltünk senkit se fűt egyéni ambíció. Egyedül az Egyház java: a „suprema lex“. Ebben keressük az üdvöt, ebben az erkölcsi szempont dialát, és ebben a jól végzett munka után a mennyei Atya jóváhagyó, szent tetszését.

Esztendienkor! És amíg az Ur életünknek kedvez...

Józan Miklós.

ISTEN ELŐTT

Gondolatok.

Senki sem emlékszik az első imádságára, pedig az volt a legszebb, legbensőségesebb. De jó volna még egyszer úgy elmondani, hogy az ész megálljon s csak a szívek beszéljenek.

Megkiséreltük nagyon sokszor, hogy föltárjuk az egész lelkünk s mégis maradt mindig egy-egy érzés, minek szavakat nem leltünk.

Csak egyszer tudnánk úgy imádkozni, hogy fölolvadjon az egész lényünk s amit az égben kerestünk, magunkban is megérezzünk. Ha az egész világ boldogságot, nyugalmat óhajt s milliók ajkán dicsérő szó zeng vagy zokog a bánat, mégis minden sóhajtasom engem boldogít, mert legszebben az egyéni hit imádkozik.

Ha vallásom és benső hitem egy ösvényen járnak, akkor nemesak égbe száll a sóhajtasom, hanem bennem is áldássá válnak a kérések s vágyak.

Nem az Isten lesz nagyobb és jóságosabb azért, mert én kérem, de tisztább a kis világom s mélyebb az érzésem.

Ha vallásom, mint hitem ruhája, az örök fény díszt viseli, imádkozó szívem a lelkemnek mélyén Istent megleli.

Tudom, érzem, hogy akkor is imádkoznám, ha arra sohasem tanítottak volna, a lényeg akkor sem változhatna, legfönnebb más volna a forma.

Dr. Szent Iványi József

Vallásos érzést, tisztultabb világ- és életnézetet fejleszthettek bennem, de az örök érték velem született s ez a drága hitem. Ez isteniesít sok mély érzést s az Atyának gyermekévé avat, ez szépíti, nemesbíti bennem a vágyakat.

A hit nem a félelemnek elsőszülött fia s nem fájdalom készlet mindig imádságra. A jajkiáltás sem a vallás gyermeke, hisz az bírja a fájdalmat, kinek nagy a hite.

A vallásosság nem ismeri a lelki megnyilatkozás külön törvényeit. Sóhajban, dalban, szárnyaló fohászban egyformán megnyílik.

Mi nem kényszerítjük egyházi keretbe az egyéniséget, csak azt akarjuk, hogy az imádságban kapjon az egyén mindig szebb-szebb lelki életet.

Liturgiánkban nincs megszabva, hogy mikor s hogy legyen nyitva a lelked ajtaja, de ha kérsz esdve fényt, napot, kenyeret, add érte a szived kiled Istenének.

A tisztult hitvilág egyházának közös imádsága, hogy mibennünk erős legyen Isten ajándéka.

*

Az ész mindig kielégületlen, de a szív egy másik szív melegénél megnyugszik, meggpiken.

S mégis jó lenne, ha szívem nem volna, mert sok-sok bánatnak nem lenne forrása. Nem kellene soha sírni s megvigasztalódnai s nem szeretne, nem gyűlölné soha senki.

Leélném az életemet észszerűen s megnyugodnék a nagy világ törvényében. Nem siratnám a tegnapot s nem félném a jövőt, mert a törvény rajtam, bennem mindig ismétlődött.

Az értelem világa korlátolt, de az érzelmeké mindennap teremthet magának társakat s azért jó volna az érzésben is addig jutni, hol megszakad a gondolat.

Csak azt tartani magaménak, amit a természet adott és nem keresni egy szebb világot s mindig fényesebb csillagot.

De mit tegyek, ha ott fenn a végtelenben dobogó szívéhez ölel a jó Isten?

Mit tegyek, ha erőm fogytán mindig e szív segít s viszonzozza az enyémmek apró dobbanásait? Mit tegyek, ha Isten s ember együtt ölelkeznek s boldogságban forrnak össze égi s földi szívek?

Amíg ember lesz e földön s érezni fog mélyeséges bánatot, mindig az lesz a legfőbb jó, mit ez a szív adott.

Nekünk, kiket az eszme fénye soha el nem kápráztatott, a velünk érző isteni szív adott boldogságot.

Az egy Istennek egyházában új eszmék, törvények annyit sohasem teremtenek, mint az együttérző szívek.

Bartók Géza.

A magyarkúti leánynyaralótábor 23-án délután 5 órakor érkezik vissza a Koháry-utcai templomba, ahol József Miklós püspöki vikárius fogadja őket.

Ujabb nagy veszteségünkről kell hírt adnunk: Sepsi-Szent-Iványi Dr. Szent-Iványi József, egyházunk tb. főgondnoka, augusztus 1-én, 61 éves korában meghalt. Származása, egyéni rátermettsége s az erdélyi föld tették őt olyan kimagaslóan és jellegzetesen „történelmi magyar“-rá, hogy elmúlását a megdöbbenés érzésével hallja minden értő lélek.

Származásilag a legrégebbi székely családok egyike adta őt nekünk. Ez a család a honfoglalás óta küldi fiait székely faja történelmének formálására s Dávid Ferenc óta unitárius. Azok közé a székely családok közé tartozik, melyek a primorok rendjébe emelkedtek s ezen a réven a főnemesség közé volnának sorolhatók, de amelyek büszkén emlegették mindig, hogy rangjukat nem valamelyik idegen uralkodó kegyéből, hanem saját népük egyetemének kiüntetése képen élvezik, épen ezért sohasem a hatalom, hanem ellenkezőleg: az elnyomottak, a kevesek, a védtelenek oldalán állottak mindig, hiszen fajtájuk, a székely ezeket a fogalmakat testesítette meg a történelem folyamán legtöbbször. Épen ezért, míg a megpróbáló századok során rendre elveszítjük főnemes családjainkat, ez a család végig kitart s egy püspök mellett több főgondnokot, s még több jótevőt adott egyházunknak. Ez a mult küldötte egyházunk harcosai közé Dr. Szent-Iványi Józsefet is.

És a föld. Mert, ha a történelem vihara le nem szakítja Erdélyt Magyarország vérző testéről, ez a fényes tehetségű, a világ útján sikerrel meginduló, és amellet egyházunk akkor sem rózsás belviszonyaitól egyáltalában el nem ragadtatott férfiú talán sohasem lesz egyházunk harcos katonája. Am beleszólt az események folyásába a föld. Az az ősi birtok, melyet „prima occupatiós“ földnek nevez a történelem, azaz, amelyet még a honfoglaló ősök kaptak „első foglalás“ jogaimén mindig ezeken felüli holddal, közvetlen örökösökön át szállott Dr. Szent-Iványi Józsefre. Ezt a földet meg kellett tartani. Az új állam törvényeivel szemben, a felkapaszkodó fiatal nemzet birtokló vágyai ellenében, a földéhes román parasztság fondorkodása ellenére, a nehéz gazdasági viszonyok, a más pályára készülő ifjú gazdasági téren való gyakorlatlansága dacára is. S amíg a földjét s aztán politikai téren a fajtát védte, elérkezett ahhoz a kis közülethez is, amelynek épen kicsinyisége miatt minden értékes fiának segítségére szüksége van: az unitárius egyházhoz.

Akik figyelemmel kísérték élete-pályáját, ifjú kora óta várták, hogy egyháza hasznát vehesse kiváló képességeinek. Rövid idő alatt kolozsdoboka körüli felügyelő gondnoknak, a kolozsvári kollégium és a theológiai akadémia f. ü. gondno-

kának, majd egyházi főgondnoknak választották meg. Tíz egynéhány éven át volt főgondnok s bőségesen kivette a részét a kettősen kisebbségi egyház küzdelmeiből a nehéz időkben. 1937-ben lemondott főgondnoki tisztségéről s akkor a főtanács tiszteletbeli főgondnoknak választotta meg. Mindez azonban már az egészen közelmúlt dolga. Kiválóan művelt, törhetetlenül magyar és foltalanul gerinces férfi-alakja fogalmat jelentett, amíg élt, egyházunkban ép úgy, mint a kisebbségi magyarság politikai küzdelmeiben. Aránylag fiatalon halt meg, hiszen hatvanegy év még nem kor a hosszúéletű székely unitáriusok között, de az a pálya, melyet tüneményes képességei, származása és a történelem fordulása indításából befutott, kiemeli őt a hétköznapi emberek sorából s azok közé magasztosítja, akiket legjobb így nevezni: „történelmi magyarok“.

Halála nagy csapás, igazán pótolhatatlan veszteség. Élete méltó arra, hogy megírja valaki, tanulságul az elkövetkező nemzedékeknek.

Istennek áldása legyen elnyugodott porain!

Sz. I. S.

ESZMÉK VILÁGA

Nyári vasárnap.

Vasárnap! ... Nyár! ... Napsütés és reggel! ..

Lelkem virágzás előtt áll Rég nem látott színű, illatú virágbimbók feszülnek és duzzadnak, s ime szemeim előtt, — melyek gyermekkorom legszebb emlékeit kutatják, — lassan kinyílik az emlékezés legszebb virágcsokra.

Zenét is hallok, melynek hangjai lelkem húrjain kelnek életre. De csak én hallok, s az, akinek ujjai érintésére megszólaltak. Mert az emberi szív zenéjének legnagyobb karmestere, az emlékképek legkiválóbb festőművésze, a jóságos Isten. Ő vezet most kézenfogva, s én elmondhatatlan boldog érzéssel engedelmeskedem.

A felkelő nap sugarai a gesztenyefák dús lombján vakitón törnek be a mi családi fészünkbe. Furesábnál-furesább alakú, zezugos árnyékfoltokkal díszítik ki az egyszerű székely tanítói lakás és iskola egybeépített házának fehérre meszelt falát, a tornác oldalát és a tornácfáján elhelyezett virágokat. A virágok hosszúkás festetlen faládákban, használatban lyukassá vált zománcos edényekben, mázatlan és korondi módra díszesebben festett cserepekben fürdenek a napfényben.

A mindennapi szobában nagyban mosakodik, öltözködik népes családunk, hisz vasárnap van és templomba megyünk! Édesanyám hangja hol biztatóan, hol korholóan hangzik ki a tornácra. A hideg víztől féltő öcsémet biztatja, a nagyobbakat rendre utasítja, s a vitatkozókat elcsendesíti. Édesapám a tornácra rendezte be borbélyműhelyét. Az átellenben lakó szomszéd udvaráról át-

áthallik egy-egy férfias parancsszó, nyomában gyermek kiáltás és sírás. A lombok között jól látszik, amint az édesapa juhnyíró ollóval nyírja a kis fiát, aki nyugtalankodik, mozog, s emiatt néha-néha belevág az olló az elevenbe.

A hosszadalmas mosakodás és öltözködés végeztével mi, a nagyobb fiúk, egyenként szállingózunk ki a védelmet, oltalmat, rendet, tisztaságot nyújtó hajlékból, s még majszolgatjuk a kávé elfogyasztása után megmaradt kenyereinket.

Már elsőt harangoznak a kis falu karesú toronyában.

Napsütés, ... nyár, .. harangszó a szívben; friss és tiszta ruha a testen; a mindennapi élettől elütő, ünnepélyes hangulat különös ragyogása sugárzik a gyermeki szemekben... Mintha a fák lombjának zöldje is frissebb lenne, mintha a virágok a mai napra szebb ruhát öltöttek volna, mintha a mai napra tartogatták volna illatukat, olyan illatosak, olyan csodálatos formával dicsekedők. Minden, minden olyan más, olyan szép, ... sokkal szebb, mint tegnap, szombaton, mint tegnapelőtt.

Az egyetlen tanteremben a harmóniumon, egy újjal próbálgatja hol bátyám, hol én a Szent vagy Isten... vagy Világosság szent Atyja kezdetű egyházi énekek egyszerű dallamát.

Majd az egész szépen felöltözött család aprajagyja, édesanyám és hugom kivételével találkozik a virágos kertben, melynek egyik oldalán a méhes áll, s annak folytatása a vadszőlővel befuttatott lugas. Édesanyám és egyeilen leánya, mint legalkalmasabb időpontban, csak most gondolhatnak az ebéd készítésre, s közben a templomba készülődésre.

Lent pedig a virágos kertben szótlan beszélgetés indul meg köztünk és a különféle nyíló rózsák között.

S ezalatt húzzák a karesú toronyban a másodikat...

Most zajlik le a szívekben a szertartás nélküli legszebb Istentisztelet, melynek mását minden nyári vasárnap reggel kutatom azóta, s elmondhatatlan boldogsággal találok meg újra és újra magamban az akkori szépségeket.

Van ennek az Istentiszteletnek egy hangjegyekkel ki nem fejezhető kísérő zenéje. Ez a legszebb falusi szimfónia, amelynek orgonakísérete a méhek zsongása, dallama a rezeda, a szegfű- és rózsailat és kottalapja a kék ég, a szelíd suhanású fehér felhőkkel.

Olyan tiszták a gondolatok, érzések, mint az előbb magunkra öltött fehérenműiek, olyanok az érzések, mint a virágok illata, megfoghatatlanok, olyanok a vágyak, mint a felhők, utólérhetetlenek.

S ezalatt a karesú toronyban húzzák a harmadikat a két haranggal.

Megyünk mind, ... megyünk a templomba!

Már édesanyám és hugom is felöltözködve sietnek hozzánk csatlakozni, s menetközben megkérdezi hol egyik, hol másik fiától, meg a hugomtól: hogy áll a kalapom, nem csúszott-e el a galérom? Majd hol itt, hol ott fedez fel gondos anyai

szeme egy-egy igazítani valót a gyermekek, vagy édesapám ruháján, s leveszi kesztyűs kezével innen a cérnadarabot, onnan a pelyhet.

Lassú, ráérős, tempós menettel, mindent meg-néző és számbavevő tekintetekkel megyünk végig a falu utcáin. Az ámolygó és mindenben álmélkodó csapat mind jobban nő, mind jobban népesedik. Minden kapuból, utcából szép számmal, halkan jönnek az asszonyok, leányok. Kezükben illatos virágcsokor. Méltóságteljes járású, tapasztalt és tekintélyes férfiak csikorgó csizmákkal, frissen, de hiányosan borotválkozva, legtöbbször összekaszabolva a borotvával.

Majd befogad hűs ölébe mindnyájunkat az egyszerű templom, hol szívből énekel a falu apraja-nagyja.

A lassú és tagoltan pergő prédikáció értelméleinte elhat az értelembe és a szívekbe, de az elcsigázott test a mozdulatlan ülésben először összeroskad, majd leesik a fej féloldalt, majd előre billen és átveszi szerepét a fáradt, a pihenésre váró test.

Az Amen hang azonban kiüti a fegyvert az álom-őr kezéből, s felriadt restelkedéssel áll föl a többivel. Szinte hallani azt a hangtalan és benne lezajló szemrehányást, az asszonyok padja felől pedig az élettársa tekintetéből feléirányzott korholást, melynek súlya alatt mélyen lehanyatlik a kemény férfiú fej.

Lassú kivonulás után beülünk mi gyermekek a felnőttek — nekünk igen szokatlan nagyméretű — padjaiba, hogy Vasárnap-i Iskola-i oktatásban, zsoltárok és dicsérek megtanulásában részesüljünk a Tisztelendő Ur részéről.

Ezalatt a cinteremben halk zsongásként foly a beszélgetés, külön a férfiak és külön a nők között.

Amikor a Tisztelendő Ur legszebben magyarázta a Tékozló fiú történetét, be-behallott a férfiak csoportjában elhangzott jóleső, általános kacagások foszlánya, s ilyenkor úgy éreztük: De jó azoknak odakint!... Ott süt a nap, s nincs olyan hideg, mint itt a templomban!... Ott olyan jóízűen beszélgetnek, nevetgélnek az emberek!... Miért is nem vagyunk mi is nagyok, hogy ne kelljen bent maradni a Vasárnap-i Iskolában?... Milyen jó volna most hallgatni azokat a beszélgetéseket, melyeken olyan jóízűen kacag mindenki, stb!...

*

Vasárnap!... Nyár!... Napsütés és reggel van!...

Oh, ha még egyszer, csak egyetlen egyszer mehetnék otthon az én kicsi székely falum templomába Vasárnap-i Iskolába, de szívvél-lélekkel bentmaradnék, de meghallgatnám a Tékozló fiú történetét, de megtanulnám a zsoltárainkat, dicséreteinket, de nem figyelnék arra, hogy a cinteremben mit beszélnek, s mi az, amire olyan jóízűen kacag a falu apraja-nagyja!

Vasárnap!... Nyár!... Napsütés és reggel!... és alázatos, megindult imádság van most is a lelkekben, mikor ezekre emlékezem, mikor az emlé-

kek fűvel benőtt ösvényén elindulva, a régen eltűnt szülőház, a virágoskert, a méhes és lugas nyomait keresem, régenlátott kicsi falum utcáin járok és mint tékozló fiú az atyja ölelő karjai között, én is lehajtom fejemet kicsi templomunk hűvös ölébe és megnyugszom.

József Dezső.

RÓLUNK - MÁSOK

Vannak-e unitárius vértanúk?

Mielőtt az alcímbe felvetett kérdésre felel-nénk, illő, hogy pár szóval elmondjuk, miért indítottunk új rovatot „Rólunk — Mások” címmel. Időről-időre elhangzik rólunk egy-egy kijelentés nyomtatásban, társaságban, szószékről, hivatalosak ajkáról, melyek néha rosszakaratúlag, legtöbbször azonban egyszerűen csak tájékozatlanságból nem igaz és nem kedvező színben tüntetik fel az unitárizmust. A magyarországi unitáriusok eddig úgy gondolkodtak, hogy az ilyen természetű kijelentéseket legjobb figyelmre sem méltatni; hiszen aki unitárius, az tisztában van vallásunk történelmével és lényegével, azt tehát a valóságnak meg nem felelő kijelentések amúgy sem téveszthetik meg. Aki pedig nem unitárius... Nos, a mi egyházunk sohasem volt misszionárius egyház (a XVI. századvégi dicső korszak kivételével!) s így a nem unitáriusok felvilágosítását nem tartotta feladatának.

Ez a hely nem alkalmas arra, hogy ennek az állapotnak bíráltságába bocsátkozzunk, ennek a rovatnak a beindítását azonban mégis szükségesnek tartottuk, mert ma már ott tartunk, hogy az ilyen helytelen beállítású vádakra sokszor maguk az unitáriusok sem tudnak felelni. Nem akarunk vitát kezdeni más vallású testvéreinkkel, mert valljuk, hogy, ha valaha, úgy ma van a legnagyobb szükség arra, hogy felekezeti torzsalkodások ne bontsák meg a magyar egységet, — viszont azt is érezzük, hogy az unitárizmust, az egyetlen bevett keresztény vallást, mely magyar földön született, bűn lenne hamis fénybe állítani hagyni — legalább is saját híveink előtt. „Hallgatás — beleegyezés.” Nos hát, ha csak azt nem akarjuk, hogy némaságunkat, a velünk szemben fel-felhangzó helytelen kijelentések hallatára, beleegyezésnek és helybenhagyásnak vegyék, — nem szabad hallgatnunk.

Hogy azonban célunk nem a zavarkeltés és a — sajnos, csak elméletben létező — felekezeti béke megbontása, mindjárt elsőízben olyanról szóló, nem helyes kijelentéssel fogunk foglalkozni, melyet éppen nem ellenséges, sőt, mondhatni inkább baráti indulatból tett egyik legnagyobb írónk és gondolkozónk: Gárdonyi Géza: „Bibi” című regényében (a 184 és 185. oldalakon) ezeket írja: (Az öreg Szócs Péter feleli):

„... Papíroson római katolikus vagyok. Elgondolkozva nézett a földre. Azután fel-emelte a fejét:

— Jobban megmondhatnám, hogy mi vallású nem vagyok. Nem vagyok luteránus, se kálvinista, mert ez a vallás is voltaképpen csak az, ami a római katolikus, csak hogy Luther és Kálvin kiszedte a tollát a pávának. Ha páva, legyen tollas.

— Igaz.

— Zsidó se vagyok. Mert azt, hogy Jézus egy magas világból közénk szállott lélek volt, lehetetlen megtagadnom. Talán leginkább unitárius vagyok. Van Isten! — ez a fő.

— Hát akkor miért nem tetszik határozottan mondani, hogy unitárius?

— Mert nem ismerem a dogmakönyvüket. Sose adták ki. Aztán lássa, az olyan vallás, amelyeknek nincsenek mártirjai, nincsenek szentjei...

(Majd néhány sorral alább:)

— A vallásoknak az a hibájuk, hogy határoltak: a dogmák lélek-telek. Körül van kerítve minden telek. Az én vallásom azonban határtalan és így senkit sem háborgatok vele.

Ennél a néhány sornál jellemzőbben aligha lehetne képet adni a magyarországi unitarizmusról. „A vallásoknak az a hibájuk, hogy határoltak: a dogmák lélek-telek.” Hiszen ezt hirdette és ezért, ez ellen harcolt négyszáz éven át minden igazán unitárius lélek! Viszont dogmakönyvünket „sose adták ki”. Hiszen ez is igen jellemző a magyar unitarizmusra. Dogmakönyvet nem adtunk ki? Itt bizonyára nem arról van szó, hogy az unitáriusoknak nincsenek „dogmáik”, azaz megváltozhatatlan s így az idő múlásával megmerevedésnek, elavulásnak kitett, de mégis elengedhetetlen fontosságú igazságnak hirdett hittszabályaik, hanem csak „hit-tételek”-et állítanak fel időről-időre, melyek a haladás és az új felfedezések kapcsán módosíthatók, megváltoztathatók. Nem, ilyen finom megkülönböztetésre Gárdonyi bizonyára nem gondolt, hanem egyszerűen azt hitte, hogy az unitáriusok semmi olyan hitvallást nem adtak ki, melyből ő megismerhette volna részletesen is az unitárius vallást. S ez jellemző reánk. Hiszen köztudomású, hogy igen is voltak és vannak nyomtatásban kiadott kátéink, hitvallásaink, teológiai állásfoglalásaink. Ezeknek terjesztésére azonban oly kevés gondot fordítottunk, hogy még egy Gárdonyi sem hallott róluk. Nem is beszélve a kevésbé olvasott és érdeklődő magyar milliókról. S még azzal vádol egyik protestáns lapotársunk, hogy mi „kíméletlen propagandát” folytatunk!

Ugyancsak a missziói nem-törődömségnek az eredménye az is, hogy Gárdonyi szerint nekünk nincsenek mártirjaink, vértanúink. Nincs elég helyünk arra, hogy részletes „martirologiá”-t állítsunk össze, de néhány vértanunkat mégis fel kell említenünk, hiszen — ép ellentétben a fenti állítással — az az igazság, hogy az unitárius gondolatnak több mártirja volt aránylag, mint akár melyik más protestáns felekezetnek. S a mi vértanúink nem azok a könnyebben elnyomható kisemberek közül kerültek ki, hanem ép vezérfiaink vállalták a bizonyosságtevésnek azt a módját, hogy életüket adták tanáikért. Erasmus inkább

megalkudott, Kálvin és Luther szerencsés politikai körülmények folytán természetes halállal halt meg, s hogy Zwingli elesett a csatatéren, ez is legfeljebb csak közvetett eredménye volt tanításainak s nem vesztőhelyen szenvedett vértanúságot.

A mi Servét Mihályunk azonban lassan égő tűzön, máglyán pusztult el Genfben meggyőzéséért (1553). Pedig híres orvos, a vérkeringés felfedezője, tudós, ki nyugodt és tisztelt öregkort érhetett volna meg, ha az Isten egységének hirdetése mellett még a máglyán is ki nem tart.

Gentile Valentius Giovannit Bernben fejezik le 1566-ban s ő még a vesztőhelye felé menet is büszkén hangoztatja, hogy a magas Isten dicsőségéért hal meg.

S itt van a mi Dávid Ferencünk, kinek Déva várbörtönében csak azért kellett meghalnia, mert meggyőzését nem volt hajlandó megtagadni. (1579.)

Alvinczi György unitárius prédikátort 1574-ben a hitvitázó másik fél feljeleníti és felakasztatja. Prédikátortársát, Tolnai Lukácsot is halálra ítélik s alig tud megmenekülni.

Angliában Dr. van Perris Györgyöt, híres orvost, 1551-ben Krisztus istenségének tagadásáért, megégetik Shmithfieldben. Packingham Patrik-ot, gazdag bőrkereskedőt Uxbridge-ben égetik meg 1555-ben.

Több más unitárius vértanu mellett meg kell említenünk Aikenhead Tamást, kit tizenhétéves korában, mint egyetemi hallgatót akasztottak fel 1697-ben Edinburgh-ban a szentháromság tagadása miatt.

Sajnos, még jó sokáig folytathatnók a kivégzett unitárius vértanúk felsorolását, nézzük meg azonban a vértanúságnak azt a módját is, mikor nem vérpadon, de azért nem kevésbé hősi és fájdalommal áldozattal tettek az unitáriusok bizonyosságot hitükről.

Angliában az uralkodók hamar rájöttek arra, hogy a nyilvános kivégzések ép az ellenkező hatást keltik, mint amit vártak tőlük, azaz: nem elretentőn, sőt, ép lelkesítőleg hatnak. Ép azért azontúl inkább börtönök mélyén senyvesztették el az egy Istent vallókat. Ezeknek száma légió. Kiemelünk azonban a hősök közül egyet.

Bidle Jánost, ki életének nagy részét börtönben töltötte el s bár többször szabadon bocsátották — részben befolyásos barátainak segítségével, részben a változó kormányok kegyelmezései útján, — nem szűnt meg az Isten egységét tanítani, úgy-hogy újra és újra börtönbe került ismét, míg csak 1662-ben, 47 éves korában, Anglia egyik legnyirkosabb börtönében meg nem halt.

Eztán itt vannak azok, akiket csak a véletlen mentett meg a vértanúhaláltól. Ismét csak néhány példa a sok közül: Socinus Fausztusz meghurcoltatása Krakóban. A hitvitában győzelmes Fausztuszt ellenfelei erőszak alkalmazásával próbálták elhallgattatni. 1594-ben egy felbérelt csoport megtámadta Fausztuszt az utcán, arcát bemocskolták, száját sárral tömték tele s figyelmeztették,

hogy ez még csak a kezdet, gonoszabb dolgok következnek, ha tanait vissza nem vonja. Fausztusz azonban nem volt megfélemlíthető. 1598-ban Fausztuszt betegsége ágyhoz szegezte. Ezt az alkalmat használták fel, hogy elbánjanak vele. A felbérelt bujtogatóktól vezetett tömeg betört lakásába, mindent összerombolt, őt magát pedig féltelmetlenül ágyából kihurcolva, a vásártérre viték, ott szemei előtt néhány könyvét elégették s meztelen kardot suhogtatva feje fölött halállal fenyegették, ha tanait vissza nem vonja. Ő azonban nyugodtan intett, hogy beszélni akar s ezeket mondotta: „Nem vonok vissza semmit. Ami voltam, az vagyok, ami Urunk Jézus Krisztusnak kegyelme által, az leszek utolsó leheletemig. Tegyetek bármit, amit Isten tennetek enged.” Erre a tömeg kiadta a jelszót, hogy a nyakas eretneket a Visztulába kell fojtani. Az egyetem rektora és két tanára azonban (mindhárman katolikusok!) esellel kimentették őt szorongatott helyzetéből.

Másik példa a sok közül: Priestley József, Anglia egyik legnagyobb tudósát, a Royal Society tagját, az oxygen felfedezőjét, 1781-ben Birminghamben hasonlóképpen felbérelt tömeg támadta meg (hogy tényleg felbéreltek voltak, tanusítják a rombolás után megejtett vizsgálaton tett tanuvalomások!), otthonát feldúlták, kézíratait, közöttük korszakalkotóan fontos értekezéseket, könyvtárát, laboratóriumát összerombolták, s őt magát is halálra keresték, alig tudta néhány hű embere egy hátsó kijáraton megszöktetni. Mindezt azért, mert ragyogó elmével megírt értekezéseit (az egy Isten mellett) nem tudták irodalmi téren megtámadni. Hogy ügye igazságos volt, mutatja az a tény, hogy e merénylet után Anglia, Franciaország és Amerika legelőkelőbb tudományos és társadalmi szervezetei valósággal elárasztották Priestley-t rokonszenvező és meghívó levelekkel. Franciaország díszpolgárává választotta s a nemzetgyűlésben helyet kínált neki. Ő azonban Amerikába vándorolt ki s az ottani unitarizmus egyik úttörője lett. Birmingham-be beszédet küldött, mely erre az alapígére épült fel: „Atyám, bocsás meg nekik, mert nem tudják, hogy mit cselekesznek.”

Hogy ezek a támadások igazságtalanok voltak, mutatja az a tény, hogy az utódok iparkodtak, amennyire lehet, helyrehozni őseik cselekedeteit. Servét Mihálynak például Genfben ugyanazon a helyen emelt szobrot a város polgársága, ahol megégették, halála 350-ik évfordulóján. Ma négy városban, a franciaországi Vienne-ben, Párizsban, Annemasse-ban és a spanyolországi Madridban áll már szobra Servétnek, Genfben kívül. (Egyiket sem unitáriusok emelték!) Priestley Józsefnek pedig Birmingham legszebb helyén, a városháza és az egyetem mellett, emelt szobrot a város polgársága 1874-ben.

Az itt elmondottak csak az ismertebb és feltűnőbb esetek. Légió a száma azonban azoknak, akiket itt helyszűke miatt fel nem sorolhatunk. Nem is beszélve azokról, akiket mellőztetések, csábítások, vagyoni vesztegetések és társadalmi

kényszerítések sem tudtak arra bírni, hogy megtagadják az egy Isten hitét s a szerencsésebb és koronás pártfogóktól gyámolított egyházakba lépjenek.

Mindezeket nem azért mondtuk el, hogy ellenérzést keltsünk olvasóinkban azok iránt a felekezetek iránt, melyekből ezen hajdani s a mi vértanuninkkal kegyetlenkedő hatalmaskodók kikerültek — azért sehol nem is említettük meg, hogy melyik egyház részéről történt az üldözés, — hanem azért, hogy rámutassunk: igenis voltak az unitarizmusnak vértanúi, s hogy nekünk is meg kell becsülnünk azt a hitet, amelyért őseink valamikor életüket feláldozni is képesek voltak.

Szent-Iványi Sándor.

JÖVŐ ÚTJAIN

A keresztény egyházak szerepe az egységes nemzeti közvélemény kialakításában.

Előre kell bocsátanom, hogy a témát nem én választottam, hanem kaptam; ezt azért hangsúlyozom, mert a téma rendkívül nehéz és alig ismertethető behatóan egy rövid előadás keretében. Valóságos történelmi tanulmányt igényelne és szoros összefüggésben van a tömegpszichológia kérdésével is. Sajnos nekem nem volt időm sem ahhoz, hogy ily történelmi tanulmányt folytassak, sem pedig ahhoz, hogy azon irodalom legkisebb részét is áttanulmányozzam, amely hasonló kérdésekkel foglalkozik és mindaz, amit előadni bátor leszek, azokból az eseményekből és tapasztalatokból van merítve, amelyeket megismerni alkalmam volt.

Az első kérdés, amely felmerül az, hogy mit értünk tulajdonképpen közvélemény alatt; milyen körökben, milyen kérdésekben és milyen behatások alatt alakul ki közvélemény.

Mindenekelőtt meg kell állapítanom, hogy a közvélemény nem valami állandó, hanem különböző tényezők befolyása alatt jön létre és változik meg. Kétségtelen azonban, hogy mindenkor a kor szellemének befolyása alatt áll, főként annak behatása alatt jön létre és ezzel együtt módosul és változik. A mai kor szelleme a nacionalizmus, a faji eszme, melynek keletkezését, fejlődését és jövőjét magyar író, br. Eötvös József írta meg hatvan évvel ezelőtt oly tudással és előrelátással, mely szinte páratlan a világirodalomban. Ezen eszme pozitív lényege az, hogy a nemzetet, a fajt kell a maga teljes egészében uralomra juttatni, annak minden tagját a maga elhelyezkedésében a lehető jólétbe helyezni, — annak igényeit a lehetőség szerinti legnagyobb mértékig kell kielégíteni, vagyis az első érdek, amelynek mindenki alárendelni tartozik magát nemzetének, fajának érdeke, uralma és boldogulása; a másik ezzel szoros összefüggésben és ennek keretein belül faj-

társai a tömeg megélhetése és jóléte. Ez végeredményben szocializmus, de alárendelve és beszorítva a faji eszme keretébe. A régi monarchikus és a világháború előtti időből fennmaradt osztályok megszűnése és az egyéneknek ehelyett foglalkozás szerinti elkülönülése. Ezen eszme ma már nemcsak a német nemzetnél nyilvánul meg, de többé-kevésbé minden népnél, tekintet nélkül szervezettségének mikéntjére és a német nemzeti szocializmus ezen eszme megnyilvánulásának csak egyik, sok tekintetben egyoldalú, a német népi sajtós gondolkozása és helyzete által teremtett válfaja.

A népek különbözősége szerint némelyiknél a szociális kérdés van előtérben és a fajiság inkább alárendelt jelleget ölt, másikonál teljesen a faji eszme dominál és a szociális ennek van alárendelve. A faji eszme többé-kevésbé predomináló jellege szerint változik a népek egymással szembeni uralmi törekvése, türelmetlensége és kiméletlensége is.

A mai kor eszméje, mely már az előző században fogamzott, egyik részében teljes összhangban áll a keresztény egyházak felfogásával, másik részében azonban a fajiság által felállított korlátok és az egyes fajok másokkal szembeni kiméletlenségét illetőleg, ezzel mereven ellenkezik. Az összhang nyújtja a lehetőséget ahhoz a nagy befolyáshoz, mellyel a keresztény egyházak a nemzeti közvélemény kialakulásában ma is bírnak, az ellentét az oka annak, hogy ezen befolyásnak korlátai vannak és annak mérve változó népek és körülmények szerint; ennek részletes kifejtése azonban nem történhet meg egy rövid időre korlátolt előadás keretén belül. Kétségtelen, hogy az ellentétet a vallást hirdető, de magyar érzésű lelkészek is érzik és ki-ki saját lelkének sugallata szerint próbálja önmagában az egyensúlyt megtalálni.

A közvélemény nem állandó, mert hiszen kétségtelen például, hogy a magyar nemzeti közvélemény hosszú időn keresztül liberális elveket vallott, majd utóbbi időben a liberális ellen döntött. Valamikor a közvélemény a dogmatikus vallási tételekhez ragaszkodott, a valláshoz hozzányúlani nem engedett, vallásilag a legnagyobb türelmetlenséget tanúsította, majd a reformáció behatása alatt ezen kérdésben is liberálisabbá vált és a vallásszabadság mellett foglalt állást. Ez csak egy-két példa a sok közül, mert hiszen a közvélemény számos átalakulását tapasztaljuk, sőt megváltozását oly kérdésekben is, amelyek tényekre vonatkoznak és semmi összefüggésben sem politikával, sem a kor szellemével és annak irányelveivel nem állanak.

Ha vizsgáljuk már most azt a kérdést, hogy közvélemény mily kérdésekben keletkezik, úgy arra a meglepő felfedezésre kell jutnunk, hogy közvélemény alakul és követelésekkel lép fel néha oly kérdésekben is, amelyek tulajdonképpen nem érintik a közösség érdekeit, csupán érdeklődést váltottak ki, vagyis éppúgy, mint az egyén magának véleményét alkot és foglalkozik néha oly

dolgokkal, amelyek őt közelről nem érintik. Épp úgy néha a közösség is állást foglal oly kérdésekben, amelyek nem közérdekűek, azonban a közérdeklődést más oknál fogva felkeltették. Ha végig gondoljuk a közismert régi nagy és a közvéleményben lázas érdeklődést keltett ügyeket, mint például a francia közvéleményben nagy port felvert Dreifuss-ügyet, vagy nálunk a tiszzaeszlári pert, melyek lázas izgalomban tartották a nemzeti közvéleményt, úgy rá kell jönnünk ezen állítás igazságára.

Más kérdés az, hogy tulajdonképpen hol beszélünk közvéleményről. Beszélünk nemzeti köz-

A magyarkúti Ifjúsági Konferencia résztvevőinek egyik csoportja Dávid Ferenc szobra előtt.

véleményről, a megye-, a falu közvéleményéről, használjuk ezt a szót a gazdaérdekeltségénél, vagy más érdekköröknél, de sohasem emlegetjük példának okáért egy részvénytársaság véleményét, mint közvéleményt. Kétségtelen, hogy a „köz” szónak, illetve tagnak kettős értelme van, részben azt teszi, hogy közvélemény, közületek véleménye és másrészt, hogy csak közérdeklődést felkeltő kérdésekben keletkezik.

Hogy a kor szellemén kívül milyen behatások alatt keletkezik, annak kivizsgálása nagy tanulmányt igényel. A közre, mint minden tömegre a tömegpszichológia szabályai is irányadók, mellyel már sokan foglalkoztak. A közvélemény nem mélyed el a kérdések kivizsgálásában, hanem többnyire tényként és helyesnek fogadja el azoknak a véleményét, akik véleményüket hallatják és ezek közül is csak azokat, akiket véleményalkotásra hivatottnak tart, akiket irányításra hivatottnak tekint. Oly kérdésekben, amelyekben világírányzatok mozgatják a tömeget, ezek közül is csak azok gyakorolhatnak befolyást, akiknek véleménye ezen irányokkal merev ellentétben nem áll. A vélemény nem ténykérdés, hanem ténykérdéssel kapcsolatos és tények behatása alatt jön létre. Sokszor azonban a tényekről oly értesülései vannak, amelyek a valóságnak nem felelnek meg, vagy amelyek elferdítve jutnak hozzá. Hogy ez így van, azt teljesen egyöntetűen magyarázzák

németek és franciák. A németek nagy vezére azt mondja, hogy nem fontos az, hogy igazságok, vagy hazug tények és hírek alapján alakul ki, vagy alakítja ki a közvéleményt, mert ez azt nem is vizsgálja, a fontos csak az, hogy minél többször harsogják fülébe azt, amit a vezetőség el kíván hitetni és minél többször hangoztassák azokat az elveket, amelyeket a vezetőség propagálni kíván, mert ha a tömeg folyton hallja ugyanazokat az állításokat és ugyanazokat a célkitűzéseket, elhiszi, hogy ezek helyesek, miként, ha az ember sűrűn hall vagy lát egy reklámot, előbb-utóbb arra a véleményre jut, hogy az ennyit reklamírozott cikk csak jó lehet. Ugyanezt mondja el, de nem ilyen nyíltan és őszintén, hanem a maga szellemes francia modorában Anatole France, az elhunyt nagy francia író. Elmeséli egyik elbeszélésében, hogy hogyan születik meg egy falu közvéleményében Putois néven egy alak, aki soha nem létezett és hogy ezen soha nem létezett alakra ráfogott cselekvényekkel kapcsolatban miként forrong és háborodik fel egy falu közvéleménye.

A nemzeti közvélemény kialakulásában azonban nemcsak a vezető egyének, nemcsak olyanok véleménye játszik szerepet, akiket vezetésre és véleményadásra a köz hivatottnak tart, nemcsak azok az eszmék döntenek, amelyek a nemzetet mozgatják, hanem szerepet játszik mindazon körök és alakulatok véleménye is, amelyek a nemzet életére bármely oknál fogva befolyással bírnak. Ezen alakulatok közé tartoznak elsősorban az egyházak, amelyek erkölcsi befolyása nagy, azon tény következtében, hogy megtestesítői és hirdetői annak a vallási eszmének, mely a jelenlegi civilizáció alapját képezi és amely állami berendezésünk alapja. Azonban az eszmék, melyek ezidőszerint a nemzeteket uralják, egész különleges körülmények születtei, a fajok létért való küzdelmének, az ezen földön való megélési lehetőségének követelményei, hasonlóak az egyén életösztönéhez. És miként az egyházak Krisztus tanainak hirdetésével nem tudták megakadályozni a világháborút és annak borzalmaikat, amint soha sem fognak tömegeket befolyásolni arra, hogy mások megélhetését saját szenvedésükkel biztosítsák, akként hiába fognak ellenszegülni bármely a földi valódi vagy vélt szükségletből eredt oly eszmének is, amely tanaikkal ellentétben áll. Az ő befolyásuk ily esetben csak mérséklő lehet és ezen mérséklő befolyás érvényesül már abban az időpontban, amikor az eszmét a közvélemény magáévá teszi, de még nagyobb mértékben akkor, amikor a túlzásokon, melyeket egy eszme sem került el uralomrajutásánál, megkezdődik újra egy normális életi elrendezkedés.

Az egyházaknak a közvéleményre gyakorolt hatása természetesen nem egyforma erejű a történelmi idők folyamán, hanem változó aszerint is, hogy szervezetük mennyire tökéletes és vezetői mily befolyással bírnak. Bármilyen legyen a véleményünk a tekintetben, hogy mily mértékben érvényesül az egyházak befolyása az állam keretén belül és a nemzet életében és mily mértékben kellene

érvényesülnie, kétségtelen, hogy sok minden történt a császári és pápai hatalom harca és a reformáció folytáni szétválás óta is, ami a befolyásuk mérvét csökkentette.

Mióta Franciaország megvalósította az egyház és az állam szétválását és az Egyesült Államokban magánügynek tekintetik a vallás, és amióta a német hivatalos irányzat és az Oroszországban uralomra jutott kommunizmus az egyházak ellen foglalt állást, azóta azok befolyása általában és sok helyen tovább csökkent. A befolyás csökkenésének okaihoz hozzájárult azon körülmény is, hogy a mai szociális állam sok mindent kivett az egyházak kezéből és ezek tekintetében többet nyújt, mint amit az egyházak nyújtani tudnak. Így kivette kezükből az oktatást, a gyengék segélyezését, a jótékonyt és megteremtette mindazok részére is a pozitív megélhetési lehetőséget, akik azelőtt az egyházak támogatására szorultak.

Ha végignézzük az egész folyamatot, akkor azt látjuk, hogy a vallási befolyás nagy hullámzásokat mutat fel. Legerősebb az Ókorban volt, amikor az erkölcsiség és a vallás az állam köréhez tartozott és a vallás nemzetek szerint különböző volt, úgyhogy a nemzetek elkülönülésének eszközéül is szolgált.

A kereszténység és a keresztény egyházak befolyása, a vallási és egyházi küzdelmeik közismeretek a történelemből. A kereszténység általánossá vált és a vallás nem szolgálhatott többé a nemzeti különállás eszközéül. A vallás nemzetközi kapcsolatot teremtett és természetesen a nemzeti eszme előretörésével befolyása a közéletre bizonyos irányban gyengült, aminthogy gyengült minden olyan eszme befolyása, mely ha csak látszólag is a nemzetek közösségét mozdítja elő.

A vallás, mint abban az időben minden népnél, már a kereszténység felvétele előtt is nemzetünkönél óriási befolyással bírt annak minden cselekedetére. A kereszténység felvétele megváltoztatta úgyszólván nemzetünk egész elhelyezkedését és azt a nyugati civilizáció védbástyájává tette. A kereszténység és az egyházak hatása mutatkozik egész történelmünk folyamán és befolyását még növelte azon világi hatalom és azon földi javak, melyekkel az egyházak hazánkban is rendelkeztek és amelynek segítségével a vallási és erkölcsi befolyás által biztosított hatalmon felül még azzal a befolyással is bírtak, amelyet a nagy földi javak tulajdona biztosított és amelynek következtében az egyház vezetői, mint hadvezérek, mint politikusok és mint főurak ugyanazon befolyással és hatalommal is bírtak a vallás és egyház által nyújtott erkölcsi erejükön és befolyásukon felül, amellyel a világi hatalommal bírók rendelkeztek. Amint azonban más országokban is, megindult a küzdelem a világi és egyházi hatalom között. Amikor a magyar királyság is védekezni kényszerült a pápa világi és személyi kérdésekben való beavatkozása ellen, amikor megkezdődött az egyetemleges keresztény egyház szétválása, megindult a reformáció és a reneszánsz, akkor új befolyások kezdtek ki

a katolikus egyház hatalmát és a reformáció behatása alatti előtérbe nyomult lelkiismereti szabadság megerősítette ismét a hitet, de gyengítette viszont az egymással szembekerült egyházak befolyásának egyetemlegességét. Ettől az időponttól kezdve csökkent a keresztény egyházak befolyása a világi kérdésekben, már tudniillik azon kérdésekben, amelyek az emberiség földi berendezkedésére és világi életére vonatkoznak, viszont erősödött a hit kérdésében, amelyből lehetőleg kizárta az állam befolyását.

Jelenleg a zsidótörvény tárgyalásánál is az volt a helyzet, hogy a keresztény egyházak felfogása nem tudott a közvéleményben teljes mértékben érvényesülni, illetve helyesen kifejezve, a közvélemény a nemzeti és faji eszme behatása alatt úgyszólván mellőzte az egyházak felfogását. Kétségtelen azonban, hogy bizonyos fokig befolyásuk mégis érvényesült azokban a módosításokban, amelyekben a törvényjavaslat a törvény megalkotásáig keresztülment. A faji eszme érvényesülése az egyházi felfogással szemben oly erős volt, hogy még a Hercegprimás is kénytelen volt elismerni, hogy a katolikus egyház azon hittétele, mely szerint a keresztségben részesülő kereszténnyé válik, a kor követelményei folytán módosulásra szorul.

A köz szempontjából nézve kétségtelen, hogy ily ellentétek egyházi és állami felfogás között károsak és hogy amint azt már előző előadásomban kifejtettem egyház és állam egymásrautaltságánál fogva az ily kérdések ezek közötti előzetes elintézése feltétlenül kívánatos. Amint már számtalanszor hangsúlyoztam, különösen fontos ez nálunk, már csak azért is, mert a még mindig megszállt területrészekben nemzetünk legfontosabb és leginkább működni tudó exponensei, a magyar keresztény egyházak, amelyek nem szabad, hogy megérezzék azt, hogy az egyházi és magyar nemzeti felfogás között a legkisebb disszonancia is létezhet.

A keresztény egyházak befolyása nálunk nagyméretű volt, de sohasem volt oly méretű, mint pl. Franciaországban, vagy Spanyolországban. Gróf Andrassy Gyula írja: „A magyar állam fennmaradásának és alkotmányos szabadságának okai” című művében, melyet ma mindenkinek olvasnia kellene, aki a magyar faj létkérdéseivel és politikával foglalkozik, hogy a magyar soha nem volt absztrakciók, és az elvont képzetek embere, lelkére és akaratára a földi élet gyakorlati követeléseinek mindig megvolt a döntő hatása. A magyar ember mindig inkább ahhoz mérte magatartását, hogy abban a vonatkozásban, amely a fennforgott körülmények között a legbensőbbben érdekelte, mit követel tőle az élet, mint ahhoz, hogy mit tanít az egyház a túlvilág szempontjából.

Nem szeretném azonban, ha ezen kis ismertetést bárki is félreértene. A keresztény egyházak befolyása nem korlátlan a nemzeti közvélemény kialakulásában, nem egyedüli, de mégis nagyerejű. Ezen erő alapját és okait az előzőkben már ismerttettem. De nem szóltam idáig ezek között a leg-

fontosabbról. Az emberi eszmék változók, változnak az élet körülményeinek változásával, változnak külső behatások alatt, változnak a földi élet szükségletei szerint — a keresztény egyházak által hirdetett eszme állandó és örök. Ezen eszme állandósága és örökkévalóságánál fogva érvényesül előbb-utóbb minden átmenetben és bármilyen forradalmi jelentőségűek legyenek is új eszmék, a vallás és az egyházak azok között újra erőre kelnek. Ők mentik át a mult soha feleslegessé nem váló azon tradícióit, amelyeket semmiféle átalakulás feleslegessé nem tesz, ők mérséklék az új eszmék mindig fellépő kíméletlenségét, ők képviselik az állandóságot, az örökkévalóságot és a hitet, mely minden embernek nélkülözhetetlen szükséglete.

SZERETETMUNKA

Nőszövetségi közlemények.

A kétrendbeli gyermeküdültetési akcióra befolyt adományokat hálásan köszönjük és az alábbiakban nyugtázzuk:

Lekvárt adtak: Józán Miklósné 5 liter, Lóránt Istvánné 10 liter, dr. Kozma Jenőné, Kolb Antalné 3—3 liter. 3 liternél kisebb üveggel: Anghy Csabáné, özv. Schey Ernőné (2 üveg), Költő Andrásné, Bartha Lajosné, özv. Ráduly Jánosné, Hegedüs Szilárdné, dr. vitéz Zsakó Gyuláné, özv. Nyirő Géjáné, Lawner Károlyné (2 üveg), Polgár Lipótné, dr. Zsakó Andorné, Barabás Irma (2 üveg), Buzogány Anna, Rónai Géjáné (2 üveg), Koltay Benőné, Barabás Istvánné, vitéz Nyiredy Géjáné, Ürmössy Zsigmondné, Albert Jánosné, dr. Tóth György (2 üveg), Belováry Istvánné, dr. Abrudbányay Zoltánné, dr. Surányi Edéné (2 doboz), Kádár Ferencné, Péterffy Gyuláné, dr. Péterffy Gyuláné (2 üveg), Fazekas Mózes.

Cukrot adtak: Tordai Lászlóné 10 kg, Belényessy Sándorné, Lawner Károlyné, Vidor Ruppert, Kerestély Domokosné, Barabás Istvánné 5—5 kg, dr. Kelemen Sándorné 4 kg, özv. Fábry Edéné, Vadady Albertné, dr. Rubin Lászlóné, Barabás Irma, Rónai Géjáné, Gyimesi Istvánné 2—2 kg, N. N., Józán Miklósné, özv. Schey Ernőné, özv. Ráduly Jánosné, özv. Nyirő Géjáné, dr. Zsakó Andorné, Buzogány Anna, Fazekas Mózes 1—1 kg.

Egyéb adományok: Barabás Istvánné festett pohárszék, 1 drb. pokróc, Fazekas Zsigmondné 2 lepedő, 2 törülköző, Kolb Antalné 6 drb. villa, 3 kg bab, Bartha Lajosné 1 drb. szalonna, Kerestély Domokosné 10 kg liszt, dr. Bodó Károlyné 4 csomag levestészta. *A helyszínen átadott adományok:* Polgár Margit, Robonyi Piroska cukor, Gvidó Béláné 1 teljes uzsonna, vitéz Szinte Gáborné kolbász, zsemlyekása, lekvár, dr. Oláh Ernőné szalonna, sonka, Domokos Ferencné (Pestszenterzsébet) szalonna, Sári Lajosné (Füzesgyarmat) lekvár, méz, tojás, liszt, Ferencz Józsefné lekvár,

Péterffy Júlia aszaltszilva, Sári Józsefné Füzesgyarmat méz, liszt, lekvár, Zsolnai Andrásné Füzesgy. csigatészta, özv. Pilcz Gyuláné Mezőberény lekvár és szalonna, Tamási Andrásné Göd barack, Dr. Gáspár Mózesné lekvár és cukor, Dr. Molcsányi Gyuláné lekvár és méz. 2 doboz lekvárt eserkézeinknek juttattunk. A Koháry-utcába küldött üvegek átvehetőek szeptember 1-től Barabás Istvántól.

Mint az Unitárius Értesítő olvasói között ismeretes, június hó folyamán újjászervezkedésünk érdekében körlevelet küldtünk szét. Örömmel közöljük, hogy felszólításunk eredményeképpen a tárgyban 1939 július 31-ig a következő megajánlások történtek:

1. *Alapító és pártoló tagsági kötelezettséget* vállaltak, az aláírott „Belépési Nyilatkozat” visszaszolgáltatásával, *100 P-vel* történő hozzájárulással: Barabás Istvanné, Koltay Benőné, dr. Zsakó Andorné, Tordai Lászlóné, dr. Halász Jánosné; *50 P-vel* Häutler Ferenéné, Nyiredy Erzsébet, dr. Kendecsy Pálné, dr. Havas Béláné, özv. Schey Ernőné, B. Iván Margit, özv. Arlow Viktorné, Pongrácz Vilma, Lóránt Istvanné, vitéz Ferenczy Mártonné, özv. kálnoki Kiss Jenőné, Jordán Viktorné, Sigmond Sándorné; *20 P-vel*: dr. Mauthner Dezsőné, dr. Surányi Edéné, Ferenczy Istvanné, ajtai Kovács József, Előd Istvanné, dr. Gimes Miklósné, dr. vitéz Gyulay Tibor, Bartha Lajos. *12 P-vel*: Auspitz Vilmosné. *10 P-vel*: Kramer Józsefné, Rónai Gézőné, Gyarmathy Mózesné, Kelemen Sándorné, Farkas Róbertné, Bródy Györgyné, Rovó Aladárné, Endrődy Lászlóné, dr. Irsai Ernő, Benedikt Marcellné. Összesen: 1472 P.

2. *Rendes tagsági kötelezettséget*: özv. Katona Ernőné 10 P-vel, Havas Józsefné, Sztankóczy Ödönné 6—6 P-vel, Izsó Lászlóné, dr. Kende Zsigmondné, dr. Weisz Béláné, dr. Lukács Kálmánné 5—5 P-vel, Klein Gézőné, Gábor Antalné 4—4 P-vel; dr. Biró Pálné, B. Páll Mária, Ruzs Jánosné 3—3 P-vel; Péterffy Júlia, Tontsch Róbertné, dr. Szent-Iványi Józsefné, özv. Jáky Nándorné, Lovászy Mártonné, Frommer Józsefné, Majoros Mihályné, Győző Péterné 2—2 P-vel, összesen 75 P.

1939 július 31-ig a *Nőszövetség* pénztárába befizettek a fenti megajánlások fejében: özv. Schey Ernőné, özv. Arlow Viktorné nevére, özv. kálnoki Kiss Jenőné, dr. Halász Jánosné 50—50 P-t. Koltay Benőné, vitéz Gyulay Tibor, özv. Ráduly Jánosné 20—20 P-t; Barabás Istvanné, Häutler Ferenéné, Kelemen Sándorné, özv. Katona Ernőné, dr. Irsai Ernő, Benedikt Marcellné 10—10 P-t; dr. Kendecsy Pálné, B. Iván Margit, dr. Lukács Kálmánné 5—5 P-t; Gábor Antalné 4 P-t; Pongrácz Vilma, Pethő Istvanné 2.50 P-t; Frommer Józsefné 2 P-t, összesen 346 P-t. A július hó folyamán az Egyházközség pénztárába erre a célra befizetett összegek, csak a pénztári zárlat után kerülnek elszámolásra, tehát csak a következő hónap első napjaiban.

Minden házimunkának végzésére ajánlkozik rendes, jóra való, szorgalmas, középkorú asszony 10 éves polg. iskolai tanuló kislányával — havi 20 P bér és ellátás ellenében. Mindketten szerények, kis étűek. Az anya otthona feladása árán látja csak lehetőnek gyermeke taníttatását.

Egy 12 éves, kedves, szorgalmas, jó kislányunk élete csak úgy menthető meg, ha sikerül számára — legalább egy évi időtartamra — *nyugodt otthont* biztosítani, mert idegbeteg édesapja mellett, orvosi vélemény szerint, a gyermek elpusztul. Keresek 15—20 olyan jólelkű testvért, akik havi 1—2 P áldozattal a gyermek elhelyezését lehetővé teszik.

Mindkét tárgyban történő megkeresést augusztus hó folyamán címemre kérek: Barabás Istvanné, V. Koháry-u. 2—4. II. emelet.

Barabás Istvanné s. k.
pénztáros

HIREK

KERESŐ JÓZSEF presbiterünket m. kir. tábornokká nevezték ki. Magas előléptetéséhez őszinte szívvel gratulálunk.

BUDAPEST—MÁV TELEPEN a Protestáns Imaházban aug. 20-án d. u. 4 órakor a szolgálatot *Pethő István* lelkész látja el.

MAGYARORSZÁG KORMÁNYZÓJA kitüntette az országgyarapító hős honvédeket. A Honvédségi Közlöny legutóbbi száma közli a tiszti és legénységi kitüntetéseket. A hosszú névsor olvasása közben rábukkantunk négy magasrangú unitárius katonatisztünk kitüntetésére. A Felvidék visszacsatolásával kapcsolatos különleges helyzetben kifejtett és átlagon felülemelkedő teljesítményéért dícsérő elismerését újólág tudtul adta dr. Vitéz Fábry Dániel tábornoknak. Sepsiszentiványi *Szent-Iványi* István alezredesnek önfeláldozó és vitéz magatartásáért a magyar érdemrend lovagkeresztjét a hadiszalagon a kardokkal adományozta. Kárpátalja visszafoglalása alkalmával az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásáért és a vezetésben való közreműködéséért alsókománai *Algya-Pap* Zoltán vezérkari ezredesnek a magyar érdemrend tisztikeresztjét a hadidíszítményekkel és kardokkal adományozta. Elrendelte, hogy az ellenség előtt tanúsított vitéz magatartásáért dícsérő elismerése a hadiszalagon a kardokkal tudtul adassék *bölöni Miké* Miklós századosnak. Kitüntetésben részesült hirtoron hős katonatisztjeink további munkásságára Isten áldását kérjük.

RAJCZY MÁRIA okl. vegyész, most, amikor diplomája megszerzése után első ízben került állásba, 30 P-t adományozott, s ezzel lehetővé tette, hogy egy szegény leánygyermek nyaralhasson egyházunk magyarkúti telepén.

AGOSTON JÓZSEF presbiterünk elvégezte a rendőr törzsáltiszti tanfolyamot és 103 résztvevő közül mint harmadik végezte azt el. Vizsgálata után rendőrtiszthelyettesé nevezték ki. *Agoston József* szorgalmas munkatársa lapunknak és a Rendőrségi Szemlének is, s elért szép eredménye alkalmából szeretettel üdvözljük.

FEKETE IDA, aki több ízben gyönyörködött szép szavalataival, férjhez ment *Beke Tibor*hoz és tiszta unitárius házasságukat aug. 5-én áldottuk meg. Isten adjon boldogságot a fiatal párnak.

DUMBLE WILLIAM prestoni angol unitárius lelkész feleségével együtt nyári szabadságát Magyarországon tölti. Néhány hetet a magyarkúti gyermeknyaraló táborban tölt el s kedves személye a legnagyobb népszerűségnek örvend a leányok előtt. Aug. 13-án d. u. *Dumble* lelkész prédikál a magyarkúti nyaralótáborban a gyermek-sereg előtt. *Dumble* lelkész nem ismeretlen a magyar unitáriusok előtt. Ő volt az, aki résztvett 1928-ban a legelső erdélyi egyetemes unitárius ifjúsági konferencián Székelykeresztúron, mint az angol unitárius ifjúsági mozgalom kiküldötte. Érdekes, hogy most tíz év elmúltával az akkori konferenciái vezetőség, *Szent-Iványi Sándor* elnök és *Ferencz József* titkár társaságában tölti szabadságát Magyarkúton. Reméljük, hogy alkalma nyílik arra, hogy vidéki gyülekezeteink között is megforduljon.

BÖLÖNI FARKAS SÁNDOR Unitárius Iparosok és Kereskedők Köre legelső összejövetelét szeptember hó 3-án tartja d. e. 10 órakor IX., Hőgyes Endre-u. 3. sz. a. az Istentiszteletet követően, amikor az őszi munkaprogramot beszélük meg.

VIDÉK

A KOCSORDI TEMPLOMSZENTELEST ismertető krónikánkból kimaradt három név, melyeknek viselői sokat dolgoztak és fáradoztak az ünnepély előkészítésében. *Jakab* Balázs pénztárnok a gondnok betegsége idején és halála óta fáradságot nem ismerő odaadással áll a gyülekezet dolgai szolgálatára. *Varga* Lajos presbiterünk pedig az önkéntes énekvezéri és kántori teendők végzésével szerzett magának érdemeket. És meg kell emlékeznünk a gyülekezet asszonyairól, akik nemesak megfőzték az ebédet, hanem össze is adták a hozzávalót példaadó áldozatkészséggel, s közebédünk így kb. 150 pengőt eredményezett a templom javára.

KOCSORDON aug. 20-án a szolgálatot d. e. és d. u. *Ferencz József* központi missziói lelkész látja el.

DEBRECENBEN aug. 20-án a szolgálatot *dr. Csiki Gábor* missziói lelkész látja el.

DUNAPATAJON a szolgálatot aug. 20-án d. e. és d. u. *Gálna Sándor* lelkész látja el.

A MAGYARKUTI gyermeknyaraló csoportok elindulása alkalmával mindkét esetben *Bara-*

bás István lelképásztor tartott rövid Istentiszteletet és intézett búcsúztatót a táborbainduló gyermekekhez. Ugyanő fogadta a visszatérő fiúcsoportot és dicsérte meg a táborvezetőség előterjesztése alapján azokat, akik szorgalmukkal és munkakészségükkel kitüntették magukat. A fiútábor indulása alkalmával *Barabás Istvánné* a leánytábor indulásakor *dr. Vitéz Nyiredy Gézáné* vendégelték meg ízletes ebéddel a táborbainduló fiatal unitárius sereget.

BESZÁMOLÓ

AZ UNITÁRIUS BÁLI védnöki díjakra fizettek az OKH-nál vezetett folyószámlára 1939. III. és IV. havában: 15 P-t fizetett: Névtelen háziasszony; 10 P-t fizettek: Bokor Dezső, Gáthy Fülöp, Gyarmathy István, Győző Péter, Kelemen Béla, Dr. Klein Miklós, Dr. Vitéz Kozma György, Lawner Károly, Lóránd István, Dr. Molesányi Gyula, Pártos Zsigmond, Szentiványi Sándor, Dr. Zsakó Andor; 6 P-t fizetett: Mihály Rudolfné; 5 P-t fizettek: Barabás Irma, Boross Sándor, Jordán Viktor, özv. Krámer Józsefné, Kriza Kálmán, Patakfalvy Domonkos, Dr. Rend Aurél; 4 P-t fizettek: Dimény Károly, Dr. László János, Oriás Zoltán, Somlay Árpád, Tiboldy Béla; 3 P-t fizettek: Dr. László János, Dr. Vajda Ákos. — Báli pénztárnál védnöki díj és felülfizetés címén fizettek: 20 P-t fizettek: Dr. Kálnoki Kiss Jenő, Dr. Kozma Jenő; 12 P-t fizetett: Dr. Vitéz Nyiredy Géza; 10 P-t fizettek: Kovács Kálmán, Morgenthalerné Morvay Margit; 5 P-t fizettek: Antal Árpád, Márkos Mózes; 3 P-t fizetett: Dr. Lőrincz Pál; 2 P-t fizetett: Csucsy János, Költő Irén; 1 P-t fizetett: Dr. Kiss Jakab. — Postai küldemények és közvetlen befizetések: 20 P-t fizettek: Dr. Csiki Gábor, Hargitaváralja jelképes székely község, Dr. Mikó Miklós; 15 P-t fizetett: Dr. Tóth György; 10 P-t fizettek: Csiki Pál, György Vilmos, Dr. Hegyi Dénes, Mikó Lajos, Mosonyi Róbert, Népies Irodalmi Társaság; 5 P-t fizettek: Dalibor Edéné, Dr. Hosszú Zoltán, Kohajda Illésné; 4 P-t fizetett: Imreh József. Ezzel az értesítővel történt nyilvános nyugtázásunkat lezárjuk. A bál sikere érdekében hozott áldozatkész szívességért a bálbizottság nevében hálás köszönetét fejezi ki, Budapest, 1939. augusztus hó 7-én. *Gálna Sándor* s. k. bálelnök.

HALOTTAINK: özv. Kispál Sándorné szül. kövendi Fejér Róza 85 éves korában hunyt el Törökszentmiklóson. A temetésen a szolgálatot a megboldogult unokaöccse, Ferencz József lelkész végezte. — Raffay Károly volt unitárius lelkész és tanár váratlanul elhunyt Miskolcon. A végtisztességen a szolgálatot Józán Miklós püspöki vikárius végezte. Raffay Károly már évekkel ezelőtt minden erdélyi vagyonát a székelykeresztúri unitárius főgimnáziumnak adományozta. — Pihenésük legyen csendes. Áldassék emlékezetük.

HIVATALOS RÉSZ

Sz. 349—1939.

MEGHÍVÓ.

A budapesti unitárius egyházközség Kebli Tanácsa 1939. szeptember 11-én (hétfőn) d. u. 6 órakor a templomban

évnegyedi rendes ülést

tart, melyre a Kebli Tanács tagjait szeretettel meghívjuk.

Budapest, 1939. augusztus 15.

Dr. Kozma Jenő s. k.
gondnok.

Józán Miklós s. k.
lelkész-elnök.

Tárgysorozat: 1. Ima-bibliaolvasás. 2. Elnöki megnyitó. 3. Jegyzőkönyv-hitelesítők. 4. Elnöki leg elintézett és folyó ügyek. 5. Jelentés a vallás-tanítás beosztásáról: 1939—40. isk. évre. 6. Jelentés a gyermeknyaraltatásról. 7. Nevelési bizottság jelentése. 8. Simonyi György okl. lelkész kérvénye alkalmaztatásért. 9. Gazdasági bizottság jelentése. 10. Időközben érkező ügyek. 11. Indítványok (írásban — előre!).

NB! Nevelési bizottság: IX. 4. (hétfő) d. u. 6. Gazdasági bizottság: IX. 6. (szerda) d. u. 6.

Külön meghívót nem küldünk. Mindenki jegyezze fel a dátumokat a maga házi naptárában.

Szám: ad. 337/1939.

Az 1939 40. iskolai esztendő vallás-tanítási beosztása.

1. A Budapesti Unitárius Egyházközség nevében felkérem a tekintetes Igazgatóságot, hogy a vezetése alatt álló iskolában az 1939—40. tanévre beiratkozott unitárius vallású tanulók névsorát és lakeímét a fent nevezett egyházközség lelkészi hivatalának: V., Koháry-u. 4. szám alá írásban megküldeni szíveskedjék.

2. *Iskolai évmegnyitó ünnepélyes Istentisztelet* a szülők jelenlétében Koháry-utcai templomban szeptember hó 3-án, vasárnap délután 4 órakor tartunk. Kérem a tekintetes Igazgatóságot, hogy utasítsa az unitárius tanulókat, hogy ezen az istentiszteleten mindnyájan jelenjenek meg.

3. Egyben értesítem, hogy unitárius vallás-tanítási órákat a következő helyeken adunk:

a) *Budapesten:*

I. Attila-u. 1. állami gimnázium, csütörtök d. u. 1—4-ig.

II. Medve-u. 5. polgári iskola, szerda d. u. 2—5-ig

II., Lorántffy Zsuzsánna-út 3. református leánygimnázium, csak az intézet növendékei számára szerda d. u. 1—2-ig.

II., Rákócziánum, Keleti Károly-u. 37. csak a bennlakó növendékek részére, szerda d. u. 1/25—1/26-ig.

III. Lajos-utca 1. polgári iskola, csütörtök d. u. 3—6-ig.

IV., Cukor-utcai elemi leányiskola, kedd d. u. 4—6-ig.

V., Koháry-utcai 4. egyházi tanáckerem, kedd d. u. 4—7-ig, csak középfokú iskolák felsőosztályos növendékei számára.

V., Koháry-utcai 4. egyházi iroda, vasárnap d. e. 10—11-ig elemi, vasárnap d. e. 11—1-ig csak iparos és kereskedő tanoncok és vidéken lakó bejárók részére.

V., Szemere-u. 3. elemi iskola, péntek d. u. 2—5-ig.

VII., Baresay-u. 5. állami gimnázium, kedd d. u. 3—5-ig.

VIII., Dugonics-u. 17. elemi iskola, csütörtök d. u. 2—5-ig.

IX., Bakáts-tér 12. elemi iskola, szerda d. u. 2—5-ig.

X., Százados-út 6. polgári iskola, hétfő d. u. 3—5-ig.

X., Szent László-tér 1. polgári leányiskola, szerda d. u. 2—5-ig.

X., Üllői-út 118. elemi iskola, csütörtök d. u. 3—5-ig.

XI., Fehérvári-út 10. polgári iskola, kedd d. u. 2—4-ig.

XIII., Gömb-u. 53. elemi fiúiskola, péntek d. u. 2—6-ig.

XIV., Ajtósi Dürer-sor 37. Erzsébet nőiskola, csak az intézet növendékei számára, csütörtök d. e. 11—12-ig.

XIV., Aréna-út 25. polgári leányiskola, hétfő d. u. 2—5-ig.

XIV., Egressy-út 69. elemi iskola, szombat d. u. 3—5-ig.

b) *Pestvidéki városokban:*

Budafok, később megállapítandó helyen, növendékek a lelkészi hivatalban jelentendők be.

Csepel, Templom-téri polgári iskola, szombat d. u. 1—3-ig.

Kispest, Hungária-úti II. sz. elemi iskola, péntek d. u. 2—5-ig.

Pestszenterzsébet, Erzsébet-utcai elemi iskola, csütörtök d. u. 2—5-ig.

Pestszentlőrinc, állami lakótelep, unitárius tanáckerem, hétfő d. u. 2—5-ig.

Rákospalota, Máv. telepi iskola, kedd d. u. 2—4-ig.

Sashalom, Kossúth-téri elemi iskola, szombat d. u. 2—3-ig.

Ujpest, II. sz. polg. iskola, szombat d. u. 1—3-ig.

4. Felhívom a tekintetes Igazgatóság szíves figyelmét arra, hogy a tanulók nem tartoznak feltétlenül abban a kerületben vallás-tanításra jelentkezni, amelyben iskolájuk van, hanem járhatnak olyan vallás-tanítási csoportba is, amely lakásukhoz legközelebb működik.

Budapest, 1939 augusztus havában.

tisztelettel

Barabás István
unitárius lelkész

LELKESZI NYUGDIJALAPRA f. évi június-július hó folyamán beérkezett kegyes adományokat az egyház nevében hálás köszönettel nyugtázom: Gellért György, Wien 50 P, Hirsch Gyula 25 P, Häutler György 20 P, dr. Gyulay Zoltán, Debrecen 10 P, Vitéz Máthé Béla, Nagy Istvánné és Havas József 5—5 P, dr. Surányi Ede 4 P, B. Páll Mária, Barabás Irma és Kökösi Sigmund Sándor 2—2 P, Ferenczi Jenő és özv. Jáky Nándorné 1—1 P. Összesen: 132 P. Ami a nyári hónapokban elég szép eredmény. Egyházunk keretében ennél szebb és ideálisabb célra senki sem adakozhat. Aki még nem adott volna, ne gondolja, hogy elkésett, és már nem is adhat. Itt minden adományt — kicsit és nagyot egyaránt — nyilvántartunk és megőrökítünk az utókor számára.

Szolgáljon ez is kinek-kinek buzdításul a jövőre nézve!

Hitrokoni szíves üdvözlettel

Budapest, 1939. aug. 5.

Józan Miklós
püspöki vikárius.

SZENTÁBRAHÁMI PIHENŐ javára adakoztak: Barabás Lajos, Klein Géza 10—10 P. Székely Domokos 3 P, Kádár Ferenc, v. Szinte Gábor, dr. Tiboldy Béla 2—2 P, Hegedüs István, dr. Lőrincz Ákos, dr. Polgár Imre, ifi. Székely Sándor 1—1 P, 50 drb. telepi levelezőlap á 5 f: 2 P 50 f, 16 drb. különféle levelezőlap á 5 f: 80 f, kamat 1938. évre 9 P 26 f, kiegészítésül 86 f, összesen 46 P 42 f, az 1939. év április hóban elszámolt 370 P-vel együtt 416 P 42 f. Ebből dr. Iván László síremlékére 10 P, Vollay Ferenc: Új Magyarországért szavalókönyv 10 P 70 f, terítő 7 P 32 f, biblia 22 P, biblia jelző 4 drb. á 80 f: 3 P 20 f, magyar, székely, holland zászló á 80 f: 2 P 40 f, angol, amerikai zászló á 1 P 60 f: 3 P 20 f, 25 drb. énekeskönyv á 1 P 20 f: 30 P. Szent-Iványi; Wilbur: Unitárius örökségünk 8 P, bibliai táblák az épületre 6 drb. á 60 f: 3 P 60 f, az összes kiadás 100 P 42 f, fennmaradt 316 P. Ebből az összegből összesen 300 P van az úszómedence céljaira szánva. Beszerzésre csak 16 P áll rendelkezésre. Felkériük kedves olvasóinkat újból, hogy úgy adományaikkal, mint levelezőlap-vásárlásaikkal (1 drb. 5 f) álljanak a nemes cél szolgálatára. Hitrokoni szeretettel, Budapest, 1939 július 31-én. *Ujvári László* s. k. pénztáros.

BOLDOGEMLEKŰ DR. IVÁN LÁSZLÓ SÍREMLÉKÉRE a következő adományok érkeztek be: Budapesti Unitárius Egyházközség 50 P, dr. v. Nyiredy Géza és neje 20 P, Pestszentlőrinci Leányegyházközség gyűjtése 18 P 20 f, Dimény Lajos, Szent-Iványi Sándor, Ujvári László, Unitárius Konferenciás Tábor, Unitárius Misszióház, dr. Weress Gábor és dr. Zsakó Andor 10—10 P, Engel Györgyné 6 P, dr. Abrudbányai Zoltán, Barabás

Istvánné, dr. Bodó János, Borsosné Wendler Irma, dr. Csiki Gábor lelkész, Csongvay Dénes, dr. br. Danied Gábor, dr. Hosszú Zoltán, János Zsigmond eserkészecsapat gyűjtése, Józán György, Józán Miklós vikárius, dr. Konez János, v. Kozma Ferenc, dr. Kozma Jenő, kőröspataki Kiss Károly, Máté Ernő, Mihály Rudolfné, Perczellné Kozma Flóra leányegyesület, Pethő István, dr. Péterffy Gyula, Rédiger Károly, dr. Szent-Iványi József, dr. Surányi Ede, dr. Székely András és dr. Ürmössy Gyula 5—5 P, Kaposi-család, Péterffy Gyula, dr. Szentgyörgyi Ferenc és dr. Uilaki Géza 4—4 P, Bartha Pálma, Blaschnek Béla, Boros Sándor, Ferencz József, Gyarmathy István, Hegvi Ida, Hollóssi Filep Istvánné, özv. Kiss Jenóné, Koltai Benóné, Krizsák Magda, Lőrincz Dénes, v. Nyiredy Szaboles és testvérei 3—3 P, Ács János, Bartha Lajos, dr. Barzó Livius, dr. Bencédi László, Besenyő Antal, Binder Emilné, Dimény Mózes, Fekete Imre, Ferenczy Istvánné, Gálna Sándor, Gyarmathy Mózes, Gyirkis András, György Vilmos, Hegedüs Szilárd, dr. Horváth Kálmán, Kátóna Sámuel, Kiss Irén és Jolán, a. Kovács József, özv. Kovács Zsigmondné, dr. Kovácsi Sándor, dr. v. Lázár János, dr. Lőrincz Ákos, dr. Mikó Miklós, Nyiredy Erzsébet, Pákei Hegvi István, B. Páll Mária, özv. Ráduly Józsefné, Rédiger Elemér, dr. Szombatfalvi György és özv. Török Kálmánné 2—2 P, Ürmössy Sándor 1 P 50 f, h. Fejér Domokos 1 P 20 f, dr. Udvarnok H. Antal 1 P 10 f, Árkossy Gyula, Barabás Irma, Benke Mária, Botár Aladár, dr. Fejes József, Fodor Béla, Gmehling Róbert, özv. Jáky Nándorné, Jukl Károlyné, dr. Kemény Gábor, Keresztély Domokos, Kriger Tamásné, Paget Albert, Pauspertl Károlyné, Sinos Istvánné, Székely Sándor, dr. Szén Ernő, Tarján Árpád, Vaida András és Zsigmond Lőrinc 1—1 P, Orbán Etel és kiegészítésül 50—50 f, összesen 426 pengő. Ezzel erre a nemes célra való gyűjtést lezárjuk és úgy a gvaszoló család megbízásából, mint a magam nevében a kegyes adakozásért hálás köszönötünket fejezem ki. A síremléket boldogemlékü barátunk nővérétől nvert értesülés szerint szeptember hóban fogják felállítani. Erre az alkalomra előre is kérjük dr. Iván László barátait, hogy jelenjünk meg minél nagyobb számban tanúságot téve az ő iránta érzett igaz keresztény és székely hűségéről. Hitrokoni szeretettel, Budapest, 1939 július 31-én. *Ujvári László* s. k. pénztáros.

AZ 1938—39. ÉVI KONFERENCIÁS ÉV SZÁMADÁSÁT a következőkben közlöm kedves olvasóinkkal. Bevétel: múlt évről áthozat 18 P 35 f, perselypénz a téli konferencián 9 P 01 f, téli konferenciái teaigyek és felülfizetések 32 P 90 f, Budapesti Unitárius Egyházközség évi segélve 150 P, a nyári konferencián résztvevők étkezési díja 83 P, 80 f: összes bevétel 294 P 06 f. Kiadás: téli konferencia nóstaköltsége 20 P 68 f, boríték és meghívók 23 P 60 f, teaestély költsége 26 P 77 f, nyári konferencia nóstaköltsége 6 P 90 f, meghívók 16 P, ingyenes vasúti költsége 28 P 80 f, élelmiszerekre 146 P 72 f; összes kiadás 269 P 47 f. Átvitel az 1939—40. évre 24 P 59 f. Hitrokoni szeretettel, Budapest, 1939 július 31-én. *Ujvári László* s. k. pénztáros.

Női és férfikalap nagy választékban — modelk után alakítást olcsón vállalok

özv. Péter Jánosné

VIII., Baross-utca 82.

Berde Lajos

cipész mester

II., Bathányi-u. 48.

Istentiszteleti sorrend 1939. szept. hóban.

H O L	Melyik napon	Mely órában	Szolgálatot végzi
A) Templomokban:			
V., Koháry-utca 4. . . .	3	d. e. 9.	Szent-Iványi S.
" "	R 10	" "	dr. Csiki Gábor
" "	17	" "	Barabás István
" "	24	" "	Józan Miklós
IX, Högges Endre-u. 3. (Misszióház)			
(Rákos-utca)	3, 24	d. e. 10.	dr. Csiki Gábor
" "	10	" "	Pethő István
" "	17	" "	Ferencz József
B) Körzetekben:			
X., Máv.-telep. Prot. imaház	3	d. u. 4	dr. Csiki Gábor
" "	17	" "	Ferencz József
C) Pestkörnyéken:			
Pestszentlőrinc Állami telep	3, 17, 24	d. e. 11	Pethő István
Unitárius templom . .	10	" "	Gálna Sándor
D) Vidéken:			
Debrecen, Hatvan-u. 24.	3	d. e. 10.	Józan Miklós
Unitárius templom . .			
Dunapataj,	10	d. e. 10. du. 3.	Ferencz József
Unitárius templom . .	24	" "	Barabás István

Nb! Aláhuzott dátumokon urvacSORAOSZTÁS. — Egyházi adó befizetését azért szorgalmazzuk, hogy végső esetben ne kelljen hatósági behajtáshoz folyamodnunk. Pénztáros: Zsigmond Lőrinc. Hivatalos órák: délelőtt 9—1. délután 4—6. Pénzbeszedők: pesti oldalon: Lux Ernő budai oldalon: Varga Jenő. Kérjük hIVEINKET fogadják öKE megértéssel. Ugyanők átvehetik a lelkeszi nyugdíjalapra küldött adományokat is. — Egyházközségünk csekkszám-lájának száma: 30.400. —

UNITÁRIUS ÉRTESITŐ

Felelős szerkesztő és kiadó: Ferencz József
Társszerkesztő: Szent-Iványi Sándor

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, V., Koháry-utca 4. Telefon 117-529.

Megjelenik minden hó 15-én.

Előfizetési díj egy évre 4.— P, amely beküldhető a 30.400 számú postatakarékpénztári folyószámlára — (csekk-tulajdonos: Unitárius Egyházközség, Budapest).

A lap tulajdonosa a Budapesti Unitárius Egyházközség. A „Hivatalos rész“ c. rovat a Magyarországi Unitárius Egyház bármelyik szerve által beküldött hivatalos közleményt tartalmazza

Nyomatott Máté Ernő könyvnyomdájában, Budapest, VIII., Iózsef-utca 61. — Telefon: 1-392—59.

ÜVEG és porcellán szaküzlet

ÓLOMKRISTÁLYOK, DÍSZMŰÁRÚK, HÁZTARTÁSI, CIKKEK, ÜVEGEZÉS, KÉPKERETEZÉS, KÁVÉHÁZI VENDÉGLŐI, KÓRHÁZI, SZANATÓRIUMI ÜVEG ÉS PORCELLÁN EDÉNYEK RAKTÁRA

Bp. IV., Párisi-u. 2. (Váci-u. sarok)
— KIS ÜZLET — KIS REZSI — OLCSÓ ÁRAK —
Hittestvéreknek árendedmény!

T: 384-289.

MÁTÉ ZOLTÁN
üzlettulajdonos

ÜRMÖSSY ÉS EÖRDÖGH

üzletében vásároljon

Férfi és női szövetek, selymek, siffon és vászonárúk. Mosóárúk, flanalek, mértékutáni férfi fehérműk stb. . .

Férfi és női konfekció osztály:
Kész kabátok, ruhák, pongyolák.

Esőkabátok, balonkabátok, munkaköpenyek, munkaruhák.

IV., Petőfi Sándor-u. 3. az udvarban
Udvari helyiség - kis rezsi - legolcsóbb árak!

Hittestvéreinknek árendedmény!

Utánaküldés kizárva!

Uj cím:

A lap elfogadása előfizetésre kötelez.